

Wyrok z dnia 17 listopada 1999 r.

I PKN 358/99

Ustanie obowiązywania zakazu konkurencji (art. 101² § 2 KP) dotyczy tylko zobowiązania jakie przyjął na siebie pracownik w umowie o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy, a nie zobowiązania pracodawcy do wypłaty odszkodowania.

Przewodniczący: SSN Teresa Flemming-Kulesza (sprawozdawca), Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 17 listopada 1999 r. sprawy z powództwa Romana W. przeciwko „D.-P.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G. o odszkodowanie, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 23 marca 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Gdańsku wyrokiem z dnia 15 grudnia 1998 r. oddalił powództwo Romana W. przeciwko Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością „D.-P.” w G. o zasądzenie kwoty 11.310 zł tytułem odszkodowania wynikającego z umowy o zakazie konkurencji. Sąd ten ustalił, że powód 1 marca 1997 r. zawarł z Towarzystwem Wydawniczym A. SA w G. umowę o pracę na okres 3 lat na stanowisku redaktora naczelnego. W § 3 tej umowy strony zawarły klauzulę o zakazie konkurencji, w której powód zobowiązał się do powstrzymania przez okres trzech miesięcy od ustania stosunku pracy od zajmowania stanowiska zastępcy redaktora naczelnego i redaktora naczelnego w zakładzie pracy wydającym ogólnoinformacyjne druki periodyczne ukazujące się częściej niż raz w tygodniu, mające zasięg terytorialny obejmujący całość lub część województwa g., s. i e. Strony nie przewidziały możliwości wcześniejszego rozwiązania tej umowy. Towarzystwo Wydawnicze A. SA zostało

postawione w stan likwidacji 21 kwietnia 1997 r., a „G.W.” wchodzący w jego skład został przejęty w całości przez firmę „D.”. Pełnomocnik właściciela Wiesław Z. powiadomił pisemnie pracowników, że z dniem 21 kwietnia 1997 r. wszyscy dotychczasowi pracownicy Towarzystwa Wydawniczego A. SA w likwidacji zostali z mocy prawa pracownikami Jerzego J. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą „D.” z siedzibą w G. W związku z powyższym wszystkie postanowienia umowy o pracę pozostają bez zmian. Aneks numer 1 z dnia 28 listopada 1997 r. do umowy o pracę z dnia 1 marca 1997 r. za zgodą obu stron ustalono, że od 1 grudnia 1997 r. powód będzie pełnił obowiązki publicysty w dziale społeczno-kulturalnym w redakcji „G.W.”, a pozostałe warunki umowy nie ulegają zmianie.

Powód pismem z 29 stycznia 1998 r. wypowiedział umowę o pracę z dniem 31 stycznia 1998 r. „Wypowiedzenie zostało przyjęte” i umowa rozwiązała się 28 lutego 1998 r.

Od 1 maja 1998 r. powód podjął pracę w „K.P.” w B. na stanowisku zastępcy redaktora naczelnego. Czasopismo to nie obejmowało swoim zasięgiem obszaru województwa g., e. i s. Od 1 grudnia 1998 r. powód podjął pracę w tygodniku „Ś.” na stanowisku zastępcy redaktora naczelnego. Zdaniem Sądu Rejonowego zawarcie umowy, na mocy której powód objął obowiązki publicysty „spowodowało nieważność postanowienia § 3 umowy z 1.03.1999 r. Z brzmienia tej umowy wynika wprost, że zakaz powyższy dotyczy stanowiska zastępcy redaktora naczelnego, tak więc gdyby powód bezpośrednio przed rozwiązaniem stosunku pracy zajmował to stanowisko, wówczas rację bytu miałyby postanowienia o zakazie konkurencji”. „Zgodnie z brzmieniem art. 101² § 2 KP zakaz konkurencji przestaje obowiązywać przed upływem terminu, na jaki została zawarta umowa przewidziana w tym przepisie, w razie ustania przyczyn uzasadniających taki zakaz. W tym przypadku takie okoliczności wystąpiły i powodują one z mocy prawa zakończenie obowiązywania zakazu konkurencji”.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni po rozpoznaniu apelacji wyrokiem z dnia 23 marca 1999 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w Gdańsku i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 11.310 zł z odsetkami oraz zwrot kosztów procesu. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd drugiej instancji wskazał, że pozwana, następcą prawny Towarzystwa, które zawarło z powodem umowę o zakazie konkurencji potwierdziła, że postanowienia umów o pracę (bez jakichkolwiek wyłączeń) pozostawały bez zmian.

W aneksie zmieniono powodowi stanowisko i wynagrodzenie. Sąd Okręgowy nie podzielił poglądu Sądu pierwszej instancji, że zawarcie aneksu spowodowało nieważność postanowienia § 3 umowy o pracę, a więc nieważność zakazu konkurencji, bowiem w § 4 aneksu wyraźnie określono, że pozostałe warunki umowy pozostają bez zmian, a to oznacza utrzymanie zakazu konkurencji w pełnym zakresie z wszelkimi z tego faktu wynikającymi konsekwencjami. W art. 101 KP nie uzależniono dopuszczalności zawarcia klauzuli konkurencyjnej od zajmowania przez pracownika określonego stanowiska, a jedynie od dostępu do szczególnie ważnych informacji. Sąd Okręgowy nie podzielił też twierdzenia Sądu Rejonowego o tym, że zakaz konkurencji przestał obowiązywać przed upływem terminu, na jaki umowa została zawarta w związku z ustaniem przyczyn uzasadniających taki zakaz.

Zgodnie z art. 101² § 2 KP zakaz przestaje obowiązywać pracownika w dwóch przypadkach: gdy ustały przyczyny ustanowienia zakazu, czyli informacje posiadane przez pracownika utraciły użyteczność lub poufność, bo np. przedsiębiorstwo pracodawcy zostało zlikwidowane lub trwale zaprzestało działalności w zakresie objętym zakazem bądź wiadomości nim objęte zostały ujawnione przez pracodawcę, a także gdy pracodawca nie wywiązuje się z obowiązku wypłacania umówionego odszkodowania.

Przyczyną ustania zakazu konkurencji nie może być powierzenie powodowi innego stanowiska. Powód wadliwie rozwiązał umowę o pracę, skoro nie przewidziano w niej możliwości wypowiedzenia, pozwany się temu jednak nie sprzeciwił, co „stanowi podstawę do przyjęcia, iż pomiędzy stronami doszło do porozumienia co do rozwiązania stosunku pracy”. Ta okoliczność jednakże jest bez znaczenia, bo strony nie powiązały w umowie prawa do odszkodowania z konkretnym trybem rozwiązania stosunku pracy. Sąd uznał za chybione twierdzenie pozwanego o istnieniu po jego stronie podstaw prawnych do żądania odszkodowania i jego potrącenia z odszkodowania należnego powodowi.

Strona pozwana wniosła kasację od tego wyroku. Podniosła w niej zarzut naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 101 § 2 KP i domagała się zmiany zaskarżonego wyroku przez oddalenie apelacji powoda, albo uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, a także zasądzenia kosztów procesu. W uzasadnieniu kasacji wskazano, że zgodnie z art. 101 § 2 KP zakaz konkurencji przestaje obowiązywać przed upływem terminu na jaki umowa została zawarta w razie ustania przyczyn uzasadniających taki zakaz. Skoro dla ustanowienia

zakazu konkurencji konieczne jest obiektywne zagrożenie interesów pracodawcy, to dozwolona jest w świetle art. 101 § 2 KP działalność konkurencyjna, „która nie jest działalnością konkurencyjną w znaczeniu obiektywnym, chociażby w umowie pracownik zobowiązał się do jej niewykonywania. A zatem, skoro działalność taka jest dozwolona, to i na pracodawcy nie ciąży obowiązek wynikający z zakazu konkurencji, w tym zapłata odszkodowania. Zmiana stanowiska z zastępcy redaktora naczelnego na zwykłego publicystę, powoduje ipso iure ustanie obowiązywania zakazu konkurencji, gdyż w tym wypadku brak jest przesłanki obiektywnego zagrożenia interesów pracodawcy”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie może być uwzględniona. Objęty zarzutem i wymieniony kilkakrotnie w uzasadnieniu kasacji art. 101 § 2 KP nie istnieje. Art. 101 został skreślony w 1989 r. Kasacja, w której zarzucono naruszenie nieistniejących przepisów podlega oddaleniu (tak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 1997 r., I PKN 219/97, OSNAPiUS 1998 nr 10, poz. 304). Na tym można by zakończyć rozważania Sądu Najwyższego, jednakże w uzasadnieniu kasacji przytoczono w znacznej części treść art. 101² § 2 KP. To ten przepis był przedmiotem analizy Sądu Okręgowego. Wbrew twierdzeniom kasacji wykładnia ta w pełni zasługuje na aprobatę.

Przede wszystkim trzeba podkreślić, że wykładnia językowa przepisu art. 101² § 2 KP wskazuje, iż dotyczy on tylko zakazu konkurencji, czyli powstrzymywania się pracownika od określonego rodzaju działalności. Zakaz konkurencji został zdefiniowany ustawowo w art. 101¹ § 1 KP. Przepis art. 101² § 2 KP dotyczy tylko zobowiązania, które w umowie przyjął na siebie pracownik, nie dotyczy w ogóle wypłaty odszkodowania, czyli zobowiązania pracodawcy.

Nie ma żadnych przesłanek do rozumienia tego przepisu jako regulującego wygaśnięcie z mocy prawa zobowiązania pracodawcy do wypłacenia odszkodowania. Niezależnie od tego „ustanie przyczyn uzasadniających taki zakaz” nie może być rozumiane jako ustąpienie obaw pracodawcy przed narażaniem jego interesów wskutek działalności konkurencyjnej byłego pracownika (podobny pogląd na tle innego stanu prawnego wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 maja 1998 r. I PKN 121/98, OSNAPiUS 1999 nr 10, poz. 342). Zmiana stosunków może (gdy nie zastrzeżono w umowie prawa odstąpienia od niej) spowodować zawarcie przez strony

nowej umowy, w której pracownik zostanie zwolniony z zakazu konkurencji, a pracodawca z obowiązku zapłaty odszkodowania. Powód i pozwana po zmianie stosunków zawarli umowę, w której zmieniono stanowisko i wynagrodzenie powoda, nie wprowadzono jednak zmian do klauzuli konkurencyjnej. Z przepisu art. 101² § 2 KP wynika jedynie, że w razie ustania przyczyn uzasadniających zakaz (np. w razie trwałego zaprzestania określonego rodzaju działalności przez pracodawcę lub ujawnienia przez niego wiadomości, które posiadał pracownik) pracownik może podjąć działalność określoną w umowie jako konkurencyjna. Inny skutek z mocy prawa w razie „ustania przyczyn” nie następuje.

Kasacja jako pozbawiona usprawiedliwionych podstaw podlegała zatem oddaleniu (art. 393¹² KPC).

=====